

ДІАГНОСТИКА ВИЯВЛЕННЯ ПОЧАТКОВИХ УЯВЛЕНЬ СТУДЕНТІВ ПРО МАЙБУТНЮ ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ФІНАНСИСТА

Ринкова філософія господарювання передбачає створення стійких та ефективних виробничих відносин у трудовому колективі, зокрема в фінансових установах. Їх забезпечення потребує відповідного рівня культури суб'єктів взаємодії – тих, хто надає ці послуги, з тими, хто їх отримує. У зв'язку з тим актуалізується пошук ефективних варіантів не тільки виробництва та реалізації послуг, але й орієнтовної основи економічної поведінки людини, культури її мислення, адже будь-яка діяльність має економічний аспект. Еталон такої діяльності, зазвичай, задають фахівці з економіки та фінансів.

Професійна культура фахівців з фінансів і кредиту визначає ціннісний професійний простір, певне культурно-освітнє середовище для підготовки майбутніх фінансистів, здатних самостійно працювати в галузі економіки, управління та адміністрування. Очевидно, щоб стати повноцінним фінансистом з високим рівнем теоретичної і практичної підготовки, необхідно ідентифікувати себе з професією, сприймати її культуру, інтегруватися до неї ще в процесі професійного навчання.

За типологією професій Є. Клімова фахівці з фінансів і кредиту належать до типу професій «людина-людина» (фінансовий менеджер), що потребує від особистості високого рівня самоактуалізації та соціальної зрілості. Такі вимоги висуваються професіограмою та освітньо-кваліфікаційною характеристикою керівнику і людині в будь-якій сфері економічної діяльності (шкала «компетентність»). На цьому наголошують науковці за результатами виконаних досліджень. Так, Г. Гуштіна на основі теоретичного аналізу професійної культури економіста та економіки в цілому виокремлює характерні риси «людини економічної»: націленість на успіх, рівні для всіх економічні можливості, конкуренція, підтримка інноваційної діяльності, якість роботи, професіоналізм, залежність соціальної мобільності

від якості своєї діяльності та ініціативи» [1, с. 51–52]. У даному контексті, з точки зору вченої, слід особо виокремити категорію культури послуг і виробництва благ. Саме наявність цього виду культури як основного змісту економічної культури створює власно професійну культуру майбутнього економіста. Ми же зауважимо, що й професійну культуру фінансиста, оскільки він працює у сфері надання фінансових послуг. Особливою відмінністю професійної культури послуг і виробництва є новаторський характер, тому що «потребує постійного створення нового соціально значимого і затребуваного продукту» [1, с. 52]. Це пояснюється діалектикою потреб людини – «те, що є благом сьогодні, завтра втрачає свою привабливість, тому в даній культурі немає місця раз і назавжди встановленим стереотипам виробництва» [там саме]. Крім цього необхідно враховувати, що діяльність з надання послуг і виробництва здійснюється й на позаекономічній основі. Йдеться про благодійність, допомогу, систему розподілу тощо, тобто не можна говорити, що цей вид культури належить тільки економічній сфері. Вона виступає як соціальний феномен і відповідає контексту культури суспільства в цілому. Її вплив на результат професійної діяльності, досягнення її проміжних і кінцевих цілей може бути самим непередбачуваним.

На початку організації професійної підготовки майбутніх фінансистів важливо виявити чинники впливу на формування особистості. Оскільки їх підготовка передбачає подальшу діяльність у галузі економіки і підприємництва, то ми взяли до уваги чотири групи чинників. Перша група – чинники, пов'язані з рівнем культури майбутнього фінансиста (вроджені здібності; соціально-психологічна обстановка в родині, де виховувався студент; рівень життя; довузівське виховання й освіта; якості особистості; нахили та прагнення, сформовані до вступу в вищий навчальний заклад). Друга група – чинники впливу на майбутнього фінансиста в процесі професійного навчання (рівень розвитку професійної культури навчального закладу; ефективність відбору абітурієнтів; потенціал навчального закладу;

зміст і організація навчального процесу; ступінь використання інноваційних технологій навчання; професійно-значуще середовище навчального закладу тощо). До третьої групи відносять: рівень розвитку організаційної культури підприємства/установи; допомогу молодому фахівцю в адаптації, професійні консультації, наставництво тощо [1, с. 67–68].

З переліченого вище можна зробити висновок, що в навчальному закладі управляти можна лише другою групою чинників. При цьому є необхідність вивчення «стартових позицій», тобто діагностики рівня готовності майбутніх фахівців до опанування професії фінансиста за спеціальними методиками. Водночас варто зазначити, що не зважаючи на те, що чинники третьої групи є малокерованими (здійснюють вплив на фахівця після завершення навчання у вищому навчальному закладі), слід використовувати можливості взаємодії з роботодавцями. Йдеться про врахування об'єктивно існуючих форм фінансової діяльності, корпоративної культури банків, фінансових установ, страхових компаній тощо, які діють в регіоні, і для яких вищий навчальний заклад готує фахівців з фінансів і кредиту. Адже випускник вищого навчального закладу приходить працювати в сформований колектив – систему із відповідним образом життя, світосприйняття та поведінкою людей.

Отже, формування професійної культури майбутніх фахівців з фінансів і кредиту доцільно здійснювати у вищому навчальному закладі, зокрема коледжі, починаючи з першого курсу. Проте першим кроком необхідно здійснити діагностику виявлення початкових уявлень студентів про майбутню професійну діяльність фінансистів. Найбільш доречною для цього вчені-педагоги вважають методику САТ (самоактуалізаційний тест).

Вивчення результатів опитування показало, що серед першокурсників 26% є особистостями з високим рівнем самоактуалізації та соціальної зрілості, що є гарною основою для формування майбутнього успішного фінансиста, а також ефективного керівника та особистості як у сфері економічної діяльності, так і у сфері адміністрування (шкала

«компетентність» за методикою САТ). Виявлено, що 30% опитаних студентів є незалежними в своїх вчинках. Вони мають сильний характер, і це дає їм змогу домагатися значних успіхів. Зазвичай в сфері економіки та адміністрування працюють особистості з сильним характером (шкала «підтримка самоактуалізації» за методикою САТ). Однак, важливим для нашого дослідження вважали виявлення «вузьких місць» в особистісних якостях студентів з позицій майбутньої професії. А тому увагу привернули такі показники:

за шкалою «компетентність» низький бал показали 43% студентів. Це свідчить про те, що майже половина студентів, які обрали професію фінансиста, мають неправильну орієнтацію в часі, живуть або минулим або майбутнім (будують нереальні плани), не здатні сприймати себе такими, якими вони є насправді. Зазвичай, це затримує природний розвиток особистості, сприяє виникненню почуття неповноцінності. Особистість з невисоким рівнем самоактуалізації не співвідносить минуле і майбутнє з теперішнім часом, тобто його цілі не пов'язані з поточною діяльністю, а минулий досвід мало впливає на поведінку. Часто така людина не усвідомлює смисл і значущість власних дій, що призводить до несвідомих вчинків, які здійснюються нею під впливом зовнішніх обставин;

за шкалою «гнучкість поведінки» низький бал показали 41% студентів. Це означає догматизм, який проявляється в тому, що несамоактуалізована особистість дуже жорстко дотримується загальних принципів. Водночас слід взяти до уваги, що цю шкалу доповнює шкала «ціннісної орієнтації», утворюючи блок цінностей. У такому разі перший показник визначатиме особливості реалізації цінностей в поведінці. За результатами опитування 44% студентів виявили високий бал за шкалою «ціннісні орієнтації»;

за шкалою «синергічність» вимірювалась здатність до цілісного сприйняття світу і людей, здатність знаходити закономірності в усіх явищах життя, розуміти, що такі протилежності, як робота та гра, егоїзм і безкорисливість не є антагоністичними. Однак низький бал, який

продемонстрували 41% студентів, вказує не те, що життєві суперечності сприймаються даними респондентами як антагоністичні;

за шкалою «контактність» вимірювали здатність майбутніх фахівців установлювати глибокі й тісні контакти з оточуючими. На жаль, 61% опитаних мають низький бал, що свідчить про те, що більшість має труднощі в спілкуванні;

за шкалою «пізнавальні потреби» встановлюється ступінь вираження у студента прагнення до надбання знань про навколишнє середовище. Низький бал за цією шкалою отримали 63% респондентів, тобто більше половини студентів такої потреби не мають на початок навчання;

за шкалою «креативність» вимірювалась спрямованість особистості. Низький бал, який показали 47% опитуваних, засвідчив про те, що майже кожний другий студент має слабкий творчий потенціал;

за шкалою «самоконтроль» 64% студентів показали низький рівень самоконтролю.

Таким чином, за результатами проведеної діагностики можна стверджувати, що більшість студентів при виборі професії або не були ознайомлені з вимогами до особистості фахівця з фінансів і кредиту (не мали початкових уявлень про майбутню професію), або сподіваються на те, що в процесі отримання цієї спеціальності сформують у себе всі необхідні якості (на момент зарахування на навчання більшість є несамоактуалізованими особистостями, що може бути цілком ймовірним для підліткового віку). Однак, провідну роль у досягненні мети ними має відіграти педагогічний колектив. Тільки за умов правильного проектування культурно-освітнього середовища в коледжі, його сталого розвитку, підвищення рівня професіоналізму педагогів, можливо підготувати конкурентоспроможних, соціально мобільних фахівців з високим рівнем професійної культури.

Література

Гущина Г. А. Концепция формирования профессиональной культуры будущих экономистов в ВУЗе: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Гущина Галина Анатольевна; Ярославский гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. –

Ярославль, 2014. – 447 с.